



I humanitetens og fredens tjeneste

Taler

Francis Sejersted

Dato

10 desember 1997

Sted

Oslo Rådhus

Omstendigheter

Tildeling av Nobels fredspris til International Campaign to Ban Landmines (ICBL) og Jody Williams

- 1 Deres majesteter, eksellenser, mine damer og herrer.

Det er noen blant oss som har en usvikelig tro på at det nytter å gjøre noe for at vår verden skal kunne bli bedre, tryggere, mer menneskevennlig, og som til tross
5 for at oppgavene synes overveldende store, allikevel våger å ta fatt. Slike mennesker fortjener vår beundring og vår takk. Vi har den glede og ære å kunne ønske noen slike mennesker velkommen hit til Oslo Rådhus i dag. Velkommen dere som representerer ICBL, International Campaign to Ban Landmines, og velkommen Jody Williams, du som mer enn noen annen har vært drivkraften i
10 bevegelsen. Dere har ikke bare våget å ta fatt, dere har også bevist at det umulige er mulig. Dere har bidradd til å vekke en opinion over hele verden mot bruken av en våpenteknologi som helt tilfeldig rammer de uskyldigste og mest forsvarsløse. Og dere har skapt muligheter for at denne opinion kan kanaliseres frem til politisk handling.

15 Vi vet alle at den største del av oppgaven står foran oss. Fremdeles er det mange nasjoner, og blant dem de aller største, som iallfall ikke foreløpig har villet forplikte seg til ikke å bruke dette våpen. Fremdeles gjenstår det nesten håpløst omfattende og ressurskrevende arbeid med å destruere de mer enn 100 millioner
20 landminer som er lagt ut. Og arbeidet med å skape muligheter for et verdig liv for de mange millioner uskyldige mineofre har bare såvidt begynt. Men dere har, gjennom selvoppofrende innsats, skapt en oppslutning og en organisasjon som har fått oss til å tro at det er mulig å nå målet: en verden fri for anti-personellminer. Kursen er lagt og inspirasjonen gitt. Dette er ingen liten innsats,
25 det er et skritt av meget stor, kanskje avgjørende, betydning. Det er dette vi hedrer dere for i dag.

Den mobilisering og kanalisering av et bredt folkelig engasjement vi er blitt
30 vitne til, er løfterikt også ut over den aktuelle sak. Den synes å danne et mønster
for hvordan man kan realisere politiske mål på globalt nivå. ICBL er en
paraplyorganisasjon for mer enn 1000 små og store frivillige organisasjoner som
har engasjert seg i saken. Den Norske Nobelkomité ønsker å hedre dem alle, og
35 peke på hvilken slagkraft man kan oppnå ved en slik bred koordinering av
innsatsen.

Det annet karakteristiske trekk som bør fremheves ved prosessen, er hvordan
man i annen omgang mobiliserte det politiske nivå. For en uke siden
undertegnet 125 land totalforbudet mot anti-personellminer i Ottawa. Den
40 kanadiske regjering ved utenriksminister Lloyd Axworthy tok det avgjørende
initiativ i denne mobilisering da den i oktober 1996 inviterte andre land til dette
møte. - Selv om ikke alle stater i verden undertegner i første omgang, sa
Axworthy i forbindelse med invitasjonen, "kan en slik forpliktende erklæring
tjene som et kraftig middel til å få etablert en moralsk norm - at produksjon,
45 bruk, lagring og spredning av anti-personellminer for alltid skal være forbudt".
Den strategi som ble valgt var altså ikke å utvanne traktaten med en rekke
unntagelser for å få med de nølende, men å formidle et klart budskap. Selv om
dette skremte vekk noen, er det naturligvis, ved den overveldende oppslutning
prosessen har fått, lagt et betydelig politisk press på de større nasjoner.

50 Problemet med landminer har lenge vært på den internasjonale dagsorden. Det
ble tatt opp ved Landmineprotokollen under Konvensjonen for Konvensjonelle
våpen fra 1980. Det var under forhandlingene om revideringen av denne
protokoll i 1995-96 at det oppsto en frustrasjon over manglende fremgang.

55 I november 1991 ble Vietnam Veterans of America Foundation i Washington
D.C. og Medico International i Frankfurt enig om å lansere en kampanje for å
forby anti-personellminer. Da den første Internasjonale Konferanse om
Landminer ble holdt i London i mai 1993 deltok representanter for 40 frivillige
60 organisasjoner. Året etter i Geneve deltok det representanter for 75
organisasjoner. I dag er det over 1000 organisasjoner som er med i ICBL. Ved å
knytte seg til dette folkelige engasjement representerte Ottawa-prosessen en ny
politisk start som fikk saken ut av det dødvanne den var havnet i.

65 Det interessante er hvordan dette initiativ synes å kunne virke tilbake på FN og
hele det internasjonale forhandlingssystem, og gi dette nytt liv. Effektiv politisk

handling er avhengig av samvirke mellom flere nivåer. Dette er en gammel erkjennelse på nasjonalt nivå. Den fikk sitt første markante uttrykk ved de
70 Tocquevilles berømte analyse av demokratiet i Amerika for mer enn 150 år siden. De representative politiske organer kan ikke drive politikk i et tomrom. De må på en eller annen måte ha feste i opinionen. Og denne må skapes og kanaliseres ved de enkelte samfunnsmedlemmers aktive engasjement i samfunnets mange organisasjoner eller assosiasjoner. Dette er da sentrale
75 institusjonelle elementer i det vi har lært å beskrive som - det sivile samfunn.

Problemet på internasjonalt nivå er at det ikke har eksistert noe globalt sivilt samfunn. Det er kanskje ikke så rart at FN ikke alltid har kunnet være så effektiv som vi kunne ønske. Men i det omfattende samarbeid vi har kunnet registrere
80 mellom de mange frivillige organisasjoner, de mange staters regjeringer og det internasjonale politiske system, først og fremst FN, ser vi kanskje konturene av noe som kan bli et globalt sivilt samfunn. Vi har kunnet skimte slike trekk i andre sammenhenger, men knapt så tydelig som i denne spesielle saken. Om vi kan våge å håpe på en videre utvikling ad denne vei, lover det godt for en
85 fredeligere verden.

Hva kommer det så av at det nettopp er landmineproblemet som har kunnet generere denne type internasjonalt engasjement? Det finnes våpen som på mange måter er frykteligere og mer truende, først og fremst atomvåpnene. Og er
90 det ikke slik at vi ved å forby visse typer våpen, indirekte legitimerer bruk av andre typer våpen, og dermed også legitimerer krig? Hva slags fredspolitikk ligger det i bare å forby enkelte våpentyper?

Nå har vi da sett lignende typer engasjement omkring nettopp atomvåpnene, og
95 Den Norske Nobelkomité har flere ganger rettet oppmerksomheten mot det aktive engasjement mot atomopprustning, senest i 1995. Det er en stor forskjell mellom atomvåpen og landminer. Det ene er de rikes våpen, det andre de fattiges. Allikevel er det også en parallell. De er begge våpen som rammer langt hinsides selve krigen. De rammer først og fremst sivilbefolkningen, og de virker i
100 generasjoner ut over det tidspunkt da selve krigen er slutt. De er våpen som gjør at krigens skygge også hviler over freden. Krigens trussel mot liv og lemlestelse er overalt og tar aldri slutt. Å begrense krigen i forhold til sivilbefolkningen, og i forhold til freden på denne måten har alltid vært en viktig del av det ekte fredsarbeid.

Men mens atomkrigens skygge legger seg over oss alle, og kanskje nettopp derfor ikke er blitt en realisert trussel etter 1945, sprenges det landminer hver eneste dag. Og det er først og fremst de fattigste og de mest forsvarsløse som dør og
110 lemlestes, sannsynligvis omkring 26.000 årlig. Det er kanskje ikke dette tallet i seg selv som er mest skremmende, men den trussel det representerer for de mange ganger flere som lever i de utsatte områder, som ikke kan vite hvor de kan sende sine barn ut for å leke, eller som bare med stor risiko for eget liv kan hente brensel eller arbeide på markene. Dette er mennesker som er frarøvet
115 muligheten til å bruke områdene for å bygge sine samfunn.

ICBL og Jody Williams' innsats er en innsats for nedrustning. Den Norske Nobelkomite har mange ganger honorert nedrustningsarbeid, eller innsats for "reduksjon av stående armeer", for å bruke Nobels ord. Nedrustning demper
120 spenningen og dermed krigstrusselen. ICBL og Jody Williams' innsats er imidlertid, som vi har vært inne på, først og fremst en innsats for å skygge sivilbefolkningen unna krigen. Det er en humanitær innsats. Den Norske Nobelkomite har en lang tradisjon for å honorere humanitær innsats, like fra den første fredspris i 1901 som ble gitt til grunnleggeren av Røde Kors, Henri
125 Dunant. Humanitær innsats er krigsforebyggende idet den er rettet mot å fjerne de bakenforliggende årsaker til vold og krig, de årsaker som ligger i menneskenes sinn. En humanitær innsats er en innsats for "forbrødring mellom folkene", for å bruke Nobels egne ord. Den representerer en utstrakt hånd til ofrene, både dem som er lemlestet og dem som står i fare for å bli det. Innsatsen er en
130 demonstrasjon av omtanke og hjertelag ut over alle landegrenser.

Det er et paradoks at det vi finner inne i landminene er Nobels geniale oppfinnelse - dynamitt. Nobel var et dypt moralsk menneske og bekymret seg over dynamittens betydning for våpenteknologien. På et tidspunkt utviklet han
135 en avskrekkingsdoktrine. Han skrev til sin nære venninne, fredsaktivisten Bertha von Suttner, at kanskje var hans fabrikker mer effektive når det gjaldt å hindre krig enn hennes fredskongresser. Han kan imidlertid ikke ha trodd dette når det kom til stykket. Da han besluttet å etablere en fredspris, var det sannsynligvis inspirert at Bertha von Suttner, og det var da ikke fryktens, men forsoningens og
140 forbrødringens fred han ville skulle honoreres. Inspirasjonen fra Bertha von Suttner ser vi ved at organisering av fredskongresser er spesielt nevnt i hans testamente som et kriterium for fredsprisen. Bertha von Suttner fikk selv fredsprisen i 1905, etter Nobels død, som den første kvinne. Det er ikke mange kvinner blant fredsprisvinnerne, og det burde utvilsomt vært flere. Men la oss

iallfall rose oss av at vi var tidlig ute. Jody Williams er, med sitt selvoppofrende, utrettelige og konsekvensrike arbeid i humanitetens og fredens tjeneste en verdig arvtager etter fredsprisens inspirator, Bertha von Suttner, hun som fikk Nobel til å innse at freden må festes i menneskenes sinn.

150

Et viktig skritt er tatt ved at det store problem landminene representerer, effektivt er satt på den internasjonale dagsorden, at det er skapt en verdensomspennende opinion for å få gjort noe med problemet og at det praktiske arbeid for en verden uten anti-personellminer er begynt. Det er i
155 beundring og takknemlighet for deres innsats for å nå dette mål vi i dag hedrer ICBL og Jody Williams med Nobels fredspris for 1997. Det store, møysommelige arbeid med å få slutt på produksjon og salg av minene, få destruert de miner som finnes, og få hjulpet ofrene er imidlertid bare såvidt begynt. Vi vil derfor også uttrykke håpet om at prosessen må få ytterligere
160 tilslutning slik at arbeidet kan intensiveres og en verden uten anti-personellminer bli en realitet i overskuelig fremtid.

© The Nobel Foundation

165

Kilde

nobelpeaceprize.org

Emner

Humanitet, Krig, Landminer, Nobelpris, Nobels fredspris, Overrekkelsestale

170

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/i-humanitetens-og-fredens-tjeneste>

175

180